

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE**

**NEOPĂGÂNISMUL DACIC
ÎN CONTEXTUL
NOILOR MIȘCĂRI RELIGIOASE**
(rezumat)

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

Pr. prof. univ. dr. habil. Mihai HIMCINSCHI

DOCTORAND:

Pr. Marius Costel GHIDARCEA

ALBA IULIA

2017

Structura lucrării

INTRODUCERE

CAPITOLUL I:

SPIRITUALITATEA DACICĂ – PREGĂTIRE PENTRU CREȘTINISM

1.1. Zalmoxis – preot, rege, învățător

1.1.1. *Zamolxis* sau *Zalmoxis*? Forma și etimologia numelui

1.1.2. Zalmoxis: făptură umană sau ființă divină? – în viziunea istoricului Herodot

1.1.3. Zalmoxis – preot și rege

1.1.4. Zeul Zalmoxis ca învățător. Concepția despre nemurirea sufletului și reminiscențele din folclor

1.2. Relația stat-religie în lumea geto-dacă

1.2.1. Învățăturile de natură religios-politică transmise de preoți poporului geto-dac

1.2.2. Problema reședinței regale în timpul lui Burebista: Sarmizegetusa – centru politic sau centru religios?

1.3. Locașuri și forme de cult la geto-daci

1.3.1. Locașuri de cult geto-dace

1.3.2. Sacrificiile și cultul morților în religia geto-dacă

1.4. Monahismul la geto-daci

1.4.1. Cultul călugărilor daci

1.4.2. Călugării și monahii lui Zalmoxis

1.4.3. Construcții monastice

1.5. Eshatologia în religia dacilor

1.5.1. Dacii, un popor nemuritor

1.5.2. Valențe patristice și istorice ale credinței în nemurire la geto-daci

1.6. Spiritualitatea dacică, element favorabil procesului de încreștinare a strămoșilor noștri

1.7. Relația cu lumea creștină (sfinții daco-romani)

1.7.1. Scurte referințe privind pătrunderea creștinismului în ținuturile nord-dunărene

1.7.2. Începuturile creștinismului în provinciile geto-dacice

CAPITOLUL II:

MIȘCĂRILE DE TIP NEO-DACIC DIN MUNȚII ORĂȘTIEI

2.1. Noile mișcări religioase – descreștinare sau revirement?

2.1.1. Biserică, sectă, mișcare religioasă

2.1.2. Atractivitatea Noilor Mișcări Religioase

2.1.3. Organizare și evaluare teologică

2.1.4. Secularizare, globalizare, descreștinare

2.2. Cetățile dacice – punct important pe harta noilor mișcări religioase din România

2.3. Rolul sanctuarelor dacice și geneza noilor spiritualități

2.3.1. Legătura dintre Mișcarea de Integrare Spirituală în Absolut (M.I.S.A.) și cetățile dacice

2.3.2. New Age – o nouă modalitate de consumare și proclamare a religiei

2.3.3. Influențe și manifestări oculte în zona cetăților dacice: infoenergia și astrologia. Reacții teologice și misionare

CAPITOLUL III:

IMPLICAȚII MISIONARE ACTUALE PRIVIND NOILE MIȘCĂRI RELIGIOASE

3.1. Rolul și importanța Sfântului Duh în contextul noilor mișcări religioase

3.2. Noile mișcări religioase și aspectul reformist al acestora

3.3. Mărturia misionară a Bisericii privind provocările noilor mișcări religioase

3.3.1. Mărturia Bisericii Romano-Catolice la provocările noilor mișcări religioase

3.3.2. Biserica Ortodoxă Română și pericolul noilor mișcări religioase

CONCLUZII

ANEXA I - Izvoare mărturisitoare ale spiritualității geto-dacilor

ANEXA II - Imagini cu sanctuarele dacice din Munții Orăștiei

Cercetarea de față, *Neopăgânismul dacic în contextul noilor mișcări religioase*, își propune să prezinte, într-o abordare interdisciplinară, modul în care neopăgânismul dacic apare și se dezvoltă ca o nouă mișcare religioasă. Acest fenomen religios contemporan are în vedere dorința de recuperare a credințelor precreștine geto-dacice, preluând diferite norme, învățături și ritualuri din zestrea spirituală a strămoșilor noștri. Adepții acestor mișcări sincretiste aduc în discuție, tot mai mult, asemănările existente între creștinismul ortodox românesc actual și tradiția religioasă străbună, urmașă a zalmoxianismului.

Lucrarea dorește să-i aducă cititorului posibilitatea, pe de-o parte, de a cunoaște formele de reînviere păgână ale vieții religioase geto-dacice, iar, pe de altă parte, de a rezuma fenomenul complex al noilor mișcări religioase, oferindu-i un răspuns pertinent și echilibrat din punctul de vedere misionar și pastoral al societății postmoderne și din perspectivă religioasă.

În primul capitol am subliniat faptul că cel dintâi autor care aduce informații despre religia geto-dacilor este istoricul Herodot, care, în cartea a IV-a a celebrelor sale *Istории*, vorbește despre religia acestora, lucruri pe care le-a aflat de la grecii din coloniile situate în partea de nord a Mării Negre. Același autor face referire, pentru prima dată, la principalul zeu al geto-dacilor, cunoscut istoriei sub numele de Zalmoxis.

Esențiale în religia geto-dacă erau concepțiile acestora despre nemurirea sufletului și despre viața viitoare, precepte cu totul deosebite față de cele ale celorlalte culturi și civilizații contemporane lor. Dacă, la alte popoare, prin nemurire se înțelegea o simplă continuare a vieții de pe pământ, la geto-daci, nemurirea era un fel de *îndumnezeire*, o participare la viața și esența fericită a lui Zalmoxis. Despre religia dacilor s-au conturat trei opinii dominante: una ce o consideră monoteistă, o alta care vede în ea o religie dualistă

și o a treia ce susține politeismul ei. În ceea ce privește monoteismul sau politeismul dacilor, socotesc că nu trebuie exagerat în nicio direcție. Au fost istorici care au promovat monoteismul, considerându-l pe Zalmoxis singurul zeu al dacilor, bazându-se mai ales pe afirmația lui Herodot, care spunea că dacii, în timpul furtunilor, trăgeau cu săgețile înspre cer și credeau că nu există alt zeu decât cel al lor. Alții, acceptând prezența unei zeități feminine în panteonul dacilor, concluzionează, afirmând faptul că ei erau dualiști. Socotesc mai potrivit de afirmat faptul că dacii erau politeiști înaintea reformei religioase a lui Zalmoxis. După aceasta, Zalmoxis a estompat importanța și rolul vechilor zeități. Cu toate acestea, nu se poate vorbi nici în acea perioadă despre un monoteism, căci prezența celor trei simboluri în cultul dacilor (coborârea în locuința subpământeană, aruncarea solului în sulite și săgetarea cerului), cu siguranță aveau drept corespondență o triadă de zeități: unul chtonian, unul războinic și unul celest. După reforma religioasă a lui Deceneu se trece la un politeism cosmologic, în panteonul dacilor apărând cele șapte planete din sistemul solar și zeitățile corespondente, fapt susținut, din plin, de sanctuarele din Munții Orăștiei.

Multe trăsături componente ale spiritualității dacilor se regăsesc în creștinismul românesc, iar religia dacilor, fără a fi un „creștinism înainte de creștinism”, a favorizat pătrunderea și răspândirea rapidă a credinței în Domnul Hristos pe teritoriul țării noastre.

Cel de-al doilea capitol al lucrării învederează că mișcări dizidente au existat în toate religiile și în toate timpurile, dar niciodată ele nu au putut fi echivalate Bisericii celei Universale, întrucât aveau întotdeauna un caracter regional. Ceea ce este nou astăzi este faptul că, grație mijloacelor de comunicare socială, care propagă cu maximă rapiditate informațiile și ideile pe întreaga planetă, evoluția noilor mișcări religioase nu mai cunoaște obstacole pentru o răspândire planetară. Prezența noilor mișcări religioase în țara

noastră arată că peisajul religios românesc nu a rămas neatins de influențele globalizării și că acesta se găsește într-un proces permanent de pluralizare. Față de noile mișcări religioase s-au creionat, în decursul timpului, mai multe atitudini; voi prezenta doar două dintre acestea. O primă atitudine este aceea care consideră că toate noile mișcări religioase sunt opera lui Anticrist, lucrare demonică în contemporaneitate; a doua atitudine față de noile mișcări religioase este aceea de a le considera incompatibile cu creștinismul. Consider că atitudinea Bisericii față de aceste noi mișcări ar putea fi, mai degrabă, una conturată pe acești parametri: se pot evidenția atât asemănări, cât și contraste, între creștinism și celelalte religii mondiale; se poate evita sincretismul și încuraja dialogul pentru a se descoperi, în tradiția creștină, elementele similare prezente în alte religii mondiale; atitudinea Bisericii trebuie să evolueze de la anatemia la dialog; să se considere cultele neo-orientale ca o „eventuală pregătire” pentru creștinism; să considere credințele și practicile noilor mișcări drept o ocazie pentru a profunz și a valoriza experiențele similare proprii.

Munții Orăștiei au reprezentat, în trecut, centrul vieții spirituale a strămoșilor noștri; astăzi ei reprezintă o zonă cu importante vestigii istorice, iar, pentru noile mișcări spirituale cu influențe orientale, unul din punctele principale pe harta subtil „energetică” a României. Dintre numeroasele noi mișcări religioase ce se raportează la sanctuarele din această zonă, amintim: *Mișcarea de Integrare Spirituală în Absolut* (M.I.S.A.); *Fundația Infoneenergetică Sfântul Apostol Andrei*; *Asociația Română de Radiestezie*; *Centrul de Medicină Cuantică*; *Alexandru Nicolici* și ai lui 50 de ucenici din Oradea; *vindecătoarea Maria din Pitești* care „tămăduiește” în jurul datei de 20 iunie pe cei 150 de adepți și pe ceilalți care se încred în „puterile” ei; un *grup de doamne din Satu Mare* ce fac meditații la Fețele Albe, postesc, nu dorm în noaptea aceea și merg, spre zori, să facă spălări rituale cu

rouă; un *grup de tineri din Arad*, circa 100 de persoane, conduse de un *guru*, grup ce vine de două ori pe an la cetăți, iar liderul *scoate negura din palmă* celor doritori; gruparea neo-păgână formată în jurul doamnei *Melfior Ra* din Deva; *Alexandru Molnar*, liderul unei grupări de fanatici păgâni, turbulenți și neonaziști ce cred în Gebeleizis; *Imagon Film* din Crișcior, cu liderul Ioan Biriș, care se dedau la distrugeri și promovează renașterea spiritului dacic; *Asociația „Dreptatea” Hunedoara* – zalmoxieni, circa 80 de membri; *Zalmoxienii din Constanța* – circa 40 de persoane, care cer scoaterea arealului din patrimoniul UNESCO; *Gheorghe Giovanni Țeavă* din Italia – vine rar, dar are mulți adepți în mediul virtual și dorește înființarea „Partidului Dacilor”; *Ben Mehedin* – promovează un amestec de creștinism și zalmoxianism (a scris *Sufletul neamului românesc*, un amalgam înfiorător de idei religioase, cu mulți adepți pe internet); *Gruparea lui Daniel Roxin* – pe blogul său reia ideile lui Napoleon Săvescu, ducându-le *in extremis* în compilațiile *Dacia – adevăruri tulburătoare*.

Pentru adepții acestor mișcări ezoterice, zalmoxianismul este doar o formă de aplicare a credințelor orientale în țara noastră. Se folosește foarte mult sentimentul de apartenență la „strămoșii” daci, iar pornind de la acest principiu se ajunge repede la religia dacică, propunându-se o reîntoarcere la religia strămoșilor, anterioară creștinismului. Ținta acestor „misionari”, însă, nu este neapărat un cult exclusiv al lui Zalmoxis, ci politeismul, în general. După ce s-a inoculat ideea de politeism, se trece de la Zalmoxis la zeii hinduși, promovați și ei de spiritualitatea curentului New Age.

Cel de-al treilea capitol al lucrării punctează faptul că noile mișcări religioase reprezintă o adevărată provocare pastorală și misionară, în special pentru acele țări unde nu există o tradiție în ceea ce privește pluralismul religios. Dezvoltarea societății și a omului, care până în urmă cu câțiva ani se considera a fi îndreptată într-un mod ireversibil și

imposibil de stăvilit spre secularizare, pare să se fi modificat decisiv, în pofida profețiilor despre sfârșitul religiilor, care, la finele secolului trecut, au marcat decisiv cultura vremii respective. Astăzi, mai mult ca oricând, pentru omul postmodern contează foarte mult experiența personală; este, deci, nevoie ca viziunea Bisericii Ortodoxe să fie mult mai atentă și mai concentrată în ceea ce privește deschiderea față de căutările religioase ale lumii post moderne, cu scopul de a o ajuta să își depășească fragilitatea și ambiguitatea.

Noile mișcări religioase îl identifică pe Duhul Sfânt cu o forță impersonală, cu un receptacul al manifestării energiei cosmice sau care are, ca prim obiectiv, negarea unicității istorice a lui Iisus Hristos. Trebuie menționat faptul că, după Înălțarea Mântuitorului la cer, Duhul Sfânt continuă lucrarea sfințitoare a Bisericii fără să înlocuiască Taina Întrupării și a Învierii lui Hristos. Aceste mișcări consideră că Duhul Sfânt stă la originea noilor revelații, ori acest lucru este neconform credinței creștine. Dacă am merge pe acest silogism spiritual ar însemna să înlocuim revelația lui Hristos cu cea a Duhului Sfânt și să creem un adevărat haos în cadrul și în lucrarea Sfintei Treimi.

Biserica trebuie să aibă o atitudine fermă, dar elegantă față de aceste noi mișcări religioase, ea trecând de la stadiul de anateme, la stadiul de dialog. Unii teologi protestanți au sugerat posibilitatea de a considera noile culte orientale ca fiind o pregătire pentru creștinism. Aceste grupuri neoreligioase trebuie văzute ca niște provocări pentru revitalizarea sensului unei adevărate cunoașteri și a unei tradiții flexibile în interiorul creștinismului însuși, deoarece creștinismul promite o nouă creație, o cunoaștere nouă și un nou mod de a exista în lume. Această provocare religioasă adusă creștinismului de noile mișcări religioase, care promovează practici de meditație transformatoare, este aceea de a se întoarce, până la urmă, la o cale de experiență.

Biserica Romano-Catolică a început să fie invadată, după anul 1960, de un val de noi alternative religioase. Reușita acestora a fost văzută în conexiune cu fenomenul secularizării, care invadase societatea europeană în era postbelică. Abordarea pastoral-misionară a Vaticanului are în vedere trei principii generale: 1) sectele nu trebuie privite ca o amenințare, ci, mai degrabă, ca o provocare pastorală; 2) stabilirea unui dialog în care să se respecte principiile ecumenice stabilite de al doilea Conciliu de la Vatican și în documentele ulterioare ale Bisericii; 3) legătura dintre criza valorilor socio-culturale și promovarea noilor mișcări religioase, în sensul că ele reprezintă o alternativă într-o lume marcată de haos, noaptea etică și lipsă de valori. Informațiile despre preocupările pastoral-misionare ale Bisericii Romano-Catolice în raport cu noile mișcări religioase reprezintă reprezentarea o temă de gândire și pentru Biserica Ortodoxă Română. Caracteristicile contextului social, politic și cultural din România de după 1989 expune într-un mod asemănător realitățile și provocările pe care le-a trăit Biserica Romano-Catolică în urmă cu două-trei decenii și, din acest motiv, experiența acesteia poate fi menționată într-o strategie misionară.

Biserica Ortodoxă Română a dezvoltat, în cursul anilor, câteva principii după care se ghidează în raport cu tendințele și fenomenul noilor mișcări religioase: 1. *Dezvoltarea experienței personale cu Dumnezeu în cadrul comunității parohiale;* 2. *Evidențierea importanței îndrumătorului spiritual în comunitatea parohială, precum și în viața personală a credinciosului;* 3. *Reînnoirea vieții religioase prin lucrarea Duhului Sfânt în lume;* 4. *Transformarea comunității parohiale în comuniune eclesială;* 5. *Folosirea resurselor de comunicare oferite de tehnologia actuală: radio, TV, internet, presă;* 6. *Inițiativa socială și filantropică, unde trebuie să fie atrași oameni care să dezvolte acest sistem.*

Evaluarea critică și obiectivă la care ajunge această teză de doctorat, privind în ansamblu paleta de noi mișcări religioase, în general, și neopăgânismul dacic, în special, este că, uneori, privind retrospectiv, Ortodoxia a neglijat în plan practic faptul că viețuirea creștină presupune existența unei identități eclesiale, care trebuie să fie dinamică și comunală. Marile orașe, cu parohii gigant și catedrale megalomanice, contrazic realitatea sacramentală a credincioșilor adunați în jurul Sfintei Liturghii. Poate aceasta este cea mai vizibilă vulnerabilitate a Bisericii Ortodoxe Române în fața acestor noi mișcări religioase, care au venit cu propunerea alternativă a unei societăți cu grupuri mici, solide, reunite în jurul unui mentor, construite împotriva falselor valori emise de cultura cu ample tendințe secularizante, în fața căreia Ortodoxia părea a face concesii.

Bibliografie selectivă

A. IZVOARE:

1. HERODOT, *Istoriei*, vol. 1, IV, 93, traducere și studiu introductiv de Adelina Piatkovski, București, Editura Științifică, 1961.
2. PLATON, *Opere I. Charmides*, traducere de Simina Noica, ediție îngrijită de Petru Creția și Constantin Noica, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
3. STRABON, *Geografia*, VII, 3, 4, vol. I, București, Editura Științifică, 1972.

B. SCRIERI PATRISTICE:

1. CLEMENT Alexandrinul, *Scrieri. Partea a doua. Stromatele. Stromata a IV-a*, traducere, cuvânt înainte, note și indici de Dumitru Fecioru, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1982.
2. Diodor SICULUS (Diodor de Sicilia), *Biblioteca istorică*, XXI, 12, 1, București, Editura Tempus Dacoromânia Comterra, 2004.
3. LACTANTIU, *Despre moartea persecutorilor*, traducere de Cristian Bejan, ediție bilingvă, Iași, Editura Polirom, 2011.

C. DICȚIONARE ȘI ENCICLOPEDII:

1. *** *Micul Dicționar Academic*, vol. IV, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
2. KERNBACH, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, București, Editura Albatros, 2004.

D. CĂRȚI ȘI LUCRĂRI ÎN VOLUM:

1. ACHIMESCU, Nicolae, *Istoria și filosofia religiilor. Religii ale lumii antice*, București, Editura Basilica, 2015.

2. BĂDULESCU, Dan, *Împărăția răului: New Age. Originile, istoricul, doctrina și consecințele sale din perspectiva ortodoxă*, București, Editura Christiana, 2001.
3. BLAGA, Lucian, *Curs de filosofia religie*, text stabilit de Dorli Blaga, Christu Nastu și G. Piscoci Dănescu, Alba Iulia - Paris, Fronde, 1994.
4. BREESE, Dave, *Know the Marks of Cults*, Wheaton, Editura Victor Books, 1975.
5. CERETI, Giovanni, *I nuovi movimenti religiosi, le sette e i nuovi culti*, Roma, Edizione Centro Pro Unione, 1983.
6. CLEMENT, Olivier, *Adevăr și libertate, Ortodoxia în contemporaneitate. Convorbiri cu Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I*, Sibiu, Editura Deisis, 1997.
7. CLOȘCĂ, Ciprian Marius, *Ortodoxia și noile mișcări religioase*, Iași, Editura Lumen, 2009.
8. CRIȘAN, Ioan Horațiu, *Spiritualitatea geto-dacilor*, București, Editura Albatros, 1986.
9. CUCIUC, Constantin, *Religii noi în România*, București, Editura Gnosis, 1996.
10. DAICOVICIU, Hadrian, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1972.
11. DAL FERRO, Giuseppe, *La terra promessa dei nuovi movimenti religiosi*, Vicenza, Edizione Rezzara, 1997.
12. DALFERTHM, Ingolf U., *Was Got ist, bestimme ich! Theologie im Zeitalter der „Cafeteria-Religios“*, în „Theologische Literaturzeitung” nr. 121, 1996.
13. DOBREI, Florin, *Istoria vieții bisericești a românilor hunedoreni*, Reșița, Editura Eftimie Murgu, 2010.
14. DRAGOMIR, Silviu, *Istории neelucidate*, București, Editura Lucman, 2007.
15. DUMEZIL, Georges, *Uitarea omului și onoarea zeilor și alte eseuri*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
16. ELIADE, Mircea, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.

17. GEORGIU, Gurie, *Ofensiva Noilor Mișcări Religioase și reversibilitatea secularizării*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2013.
18. HIMCINSCHI, Mihai, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuală*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004.
19. IORGA, Nicolae, *Istoria românilor. Strămoșii*, I, București, Editura Univers Enciclopedic, 2014.
20. ISTODOR, Gheorghe, *M.I.S.A. și yoga în lumina Ortodoxiei*, Constanța, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, 2005.
21. MARGA, Andrei, *Biserica în era Globalizării*, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2003.
22. NICOLICI, Alexandru, *Dacica. Tehnici spirituale pentru lucrul cu tine însuși*, București, Editura Astrolog, 2012.
23. OLTEAN, Dan, *Religia dacilor*, ediția a III-a, București, Editura Saeculum I.O., 2008.
24. PATAPIEVICI, Horia Roman, *Omul recent*, București, Editura Humanitas, 2004.
25. PĂCURARIU, Mircea, *Sfinți daco-romani și români*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1994.
26. PÂRVAN, Vasile, *Getica. O proto-istorie a dacilor*, București, Editura Culturii Naționale, 1926.
27. PETRARU, Gheorghe, *Secte neoprotestante și noi mișcări religioase în România*, Iași, Editura Vasiliana 98, 2006.
28. PICARD, Max, *Fuga de Dumnezeu*, traducere de Patricia Merfu și George Remete, București, Editura Anastasia, 1998.
29. STĂNILOAE, Dumitru, *Ascetica și mistica creștină sau Teologia vieții spirituale*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 1993.
30. SUIDAS, *Lexicon*, pars I, Ed. Ada Adler, Leipzig, 1928.
31. TIA, Teofil, *Expansiunea noilor mișcări religioase. Lectură pastorală a fenomenului sectar. Curs de Pastorală*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2006.
32. VERNETTE, Jean, *Sectele*, București, Editura Maidone, 1996.

33. VULPE, Radu, *Situl arheologic Popești*, în *Materiale și cercetări arheologice*, vol. III, București, Editura Academiei Române, 1957.

E. ARTICOLE ȘI STUDII:

1. CIOBOTEA, Dan Ilie, *Elemente ale religiei geto-dacilor favorabile procesului de creștinare a strămoșilor*, în rev. „Studii Teologice”, an XXVIII, nr. 7-10, 1976.
2. COMAN, Ioan G., *Aspecte ale nemuririi la traco-geto-daci*, în rev. „Noi Tracii”, nr. 185, martie 1990.
3. HASDEU, Bogdan Petriceicu, *Perit-au dacii?*, în vol. *Pierit-au dacii?*, Boșorod, Editura Dacica, 2013.
4. HIMCINSCHI, Mihai, *Misiunea Bisericii într-o societate adulent capitalizată*, în vol. *Spiritualitate și consumism în Europa unită. Referatele Simpozionului Internațional organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „1 Decembrie 1918” Alba Iulia (26-27 aprilie 2004)*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004.
5. JURCAN, Emil, *Neopăgânismul Europei consumiste – o analiză a desacralizării vieții creștine europene*, în vol. *Spiritualitate și consumism în Europa unită. Referatele Simpozionului Internațional organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „1 Decembrie 1918” Alba Iulia (26-27 aprilie 2004)*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004.
6. REȘCEANU, Ștefan, *Temeiuri pentru dialogul interreligios*, în rev. „Mitropolia Olteniei”, nr. 1-2, 1974.
7. SNYDER, C. R., *Why Horoscopes are true. The Effects of Specificity on Astrological Interpretations*, în „Journal of Clinical Psychology”, nr. 30, 1974.
8. TIA, Teofil, *Descreștinarea, o apocalipsă aculturii*, în vol. *Omul de cultură în fața descresștinării*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2005.
9. VERNETTE, Jean, *Sectes. Que dire? Que fiare?*, în „Revue Théologique de Louvain”, vol. 25, nr. 3, 1995.

F. ADRESE WEB:

1. DASCĂLU, Monica, *În România există porți către lumea cea tainică a Shambalei*, în <http://www.yogaesoteric.net/content.aspx?lang=RO&item=4918> (accesat la data de 21.04.2016, ora 20.21).
2. http://www.inforenergetica.ro/activitati/turism_spiritual (accesat la data de 27.07.2015, ora 21.03).
3. SĂRBĂTOARE, Octavian, *Renașterea zalmoxianismului, religia străbunilor românilor*, prezentare la Congresul al X-lea de Dacologie și la Academia Dacoromână – iunie 2009, organizat la București, <http://basarabialiterara.com.md/?p=392> (accesat la data de 21.06.2017, ora 09.06).